

Obraz Polaków w wybranych satyrach Ignacego Krasickiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Satyra*, [w:] *Słownik terminów literackich*, red. J. Sławiński, Wrocław 1988, s. 456–457.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Żona modna*.
- Źródło: Józef Tomasz Pokrzywniak, *Wstęp*, [w:] Ignacy Krasicki, *Satyry i Listy*, Wrocław 1988, s. XXVIII.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Świat zepsuty*, [w:] *Satyry i listy*, Wrocław 1988, s. 12–14.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Palinodia*, [w:] *Satyry i listy*, Wrocław 1988, s. 87–88.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Pijaństwo*, [w:] *Satyry i listy*, Wrocław 1988, s. 48–49.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Marnotrawstwo*, [w:] *Satyry i listy*, oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999, s. 28.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Pochwała wieku*, [w:] *Satyry i listy*, oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999, s. 94.

- Źródło: Ignacy Krasicki, *Gracz*, [w:] *Satyry i listy*, oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999, s. 80.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Życie dworskie*, [w:] *Satyry i listy*, oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999, s. 62.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Przestroga młodemu*, [w:] *Satyry i listy*, oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999, s. 45.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Oszczędność*, [w:] *Satyry i listy*, Wrocław 1999, s. 40.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Złość ukryta i jawna*, [w:] *Satyry i listy*, oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Żona modna*, [w:] Ignacy Krasicki, *Satyry i listy*, oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999, s. 54–55.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Żona modna*, [w:] , oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999, s. 59.
- Źródło: Józef Tomasz Pokrzywniak, *Wstęp. O bezimienności satyrycznej krytyki*, [w:] Ignacy Krasicki, *Satyry i Listy*, Wrocław 1988, s. I.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Żona modna*, [w:] , oprac. Z. Goliński, Wrocław 1999, s. 57.

Obraz Polaków w wybranych satyrach Ignacego Krasickiego

Hydra arystokratyczna, rytownik nieustalony, 1789-1799

Źródło: Artmuseum, dostępny w internecie: Pixabay, tylko do użytku edukacyjnego.

Satyra oświeceniowa stworzyła długą listę groźnych dla Rzeczypospolitej wad i słabości polskiej szlachty. W utworze *Świat zepsuty* Ignacy Krasicki mówi jasno:

(...) Zdrożne obyczaje

Krnąbrność, nierząd, rozpusta, zbytki gubią kraje.

Poeci i publicyści oświecenia wytykali ówczesnym Polakom: megalomanię, snobizm, marnotrawstwo, pijaństwo, odejście od tradycji, zapatrzenie w obce mody. Podobne zarzuty wobec społeczeństwa formułowali już pierwsi satyrycy, szukając przyczyn upadku Rzymu.

Twoje cele

- Przypomnisz sobie cechy satyry jako gatunku literackiego.
- Dowiesz się, dlaczego autorzy satyr oświeceniowych unikali adresowania krytyki do konkretnych osób.
- Przeanalizujesz wybrane satyry Ignacego Krasickiego.
- Na podstawie wybranych satyr nazwiesz wady szlachty.

Przeczytaj

Gatunek satyry

Korzeni satyry należy szukać w antyku. Uprawianie tego gatunku literackiego wypływa z przekonania, że społeczeństwo można przez literaturę nauczać, umoralniać, wskazywać naganne postawy, a także krytykować wady. Komizm odgrywa w satyrze najważniejszą rolę. Potrzeba śmiechu zrodziła się w literaturze w tym samym momencie, w którym pojawiła się potrzeba przeżycia tragicznego, oczyszczającego. Ponadto satyra, jako gatunek literacki, była atrakcyjna dla czytelników, ponieważ z dystansem i śmiechem przyglądali się oni ludzkim wadom.

“ Satyra

Satyra (łac. *satura* - mieszania) - utwór literacki ośmieszający lub piętnujący ukazywane w nim zjawiska - wady i przywary ludzkie, obyczaje, osoby, grupy i stosunki społeczne, postawy światopoglądowe i orientacje polityczne, instytucje życia publicznego sposoby zachowań i mówienia. Wypowiedź satyryczna wyraża krytyczny stosunek autora do określonych zjawisk życia, wyrasta z poczucia niestosowności, szkodliwości czy absurdalności pewnych sytuacji, nie proponuje jednak żadnych rozwiązań pozytywnych, wzorów lub ideałów, jej naturalnym żywiołem jest ośmieszająca negacja. W związku z tą jednostronnością satyry zwykło się mówić, że przedstawia ona rzeczywistość w »krzywym zwierciadle«, zdeformowaną przez komiczne wyolbrzymienie lub pomniejszenie. W szerokim zakresie wykorzystuje chwyt [karykatury](#) i [groteski](#). Za kolebkę satyry uznaje się literaturę rzymską, mimo to w starożytnej Grecji była ona reprezentowana w różnorodnych formach, m.in. w [komedii](#) staroattyckiej. (...)

Wśród odmian twórczości satyrycznej zwykło się rozróżniać np: satyrę społeczno-obyczajową (np. M. Rej, J. Kochanowski, W. Potocki, I. Krasicki) czy satyrę polityczną (np. Wolter, J. Ursyn Niemcewicz).

Źródło: *Satyra*, [w:] *Słownik terminów literackich*, red. J. Sławiński, Wrocław 1988, s. 456-457.

Feliks Pęczarski, *Satyra na pijaństwo – scena alegoryczna*, ok. 1850

Źródło: Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

Bezimiennosc satyry

Cechą satyry było dążenie do przedstawienia świata uproszczonego, schematycznego. W utworach tego typu czytelnik nie odnajdzie bogatej charakterystyki postaci, pogłębionych portretów psychologicznych, szczegółowych opisów miejsc i wydarzeń. Bohaterowie satyr byli zazwyczaj określani za pomocą jednej, przesadnie wyolbrzymionej cechy, która wzbudzała śmiech odbiorców. Specyfiką polskiej satyry czasów oświecenia była także jej bezimiennosc.

☞ **Józef Tomasz Pokrzywniak**

Wstęp. O bezimiennosci satyrycznej krytyki

Zanim w ostatnich dniach sierpnia 1779 roku pojawiły się w sprzedaży *Satyry* Ignacego Krasickiego [...] ich autor informował o swym nowym dziele [...]: »Bawiłem się przez zimę pisaniem satyr, nie są zjadłe ani po imieniu rzeczy i ludzi zowią: niech się ich publicum nie boi, choćby i z druku wyszły«. W tym krótkim zdaniu zawarł Krasicki kilka podstawowych informacji, zacznijmy od tej, że jego utwory ludzi po imieniu nie zowią. Potwierdził ją bowiem w pierwszych wersach swego zbioru pisząc, iż satyra

[...] względów się wyrzeka.

Wielbi urząd, czci króla, lecz sądzi człowieka

(Do króla, w. 3-4)

Podobnie rok wcześniej określił był Adam Naruszewicz swą postawę satyryka:

*Lubo ja w szczególności nikomu nie łaję,
Czołem biję osobom, ganię obyczaje.*
(*Szlachetność*, w. 171-172)

W poetyce gatunku zasada bezimienności krytyki odgrywa ważną rolę; sporo uwagi poświęcił jej więc w *Sztuce rymotwórczej* Franciszek Ksawery Dmochowski. Zacytował przytoczone tu deklaracje obu satyryków i pisał dalej, że »satyra błędy ludzkie wytyka, lecz ludzi nie drażni«, że jej zadaniem jest »szydzić z wad, karcieć błędy, oszczędzać osoby« i na koniec zalecał dobitnie:

*Niechaj satyra będzie w wyrazach ostrożna,
Nie maluje tak osób, że je poznać można,
Lub, co gorsza, wymienia.*

[...] Mimo liczebnej przewagi zwolenników bezimienności sprawa nie jest więc prosta i równie nieproste okazało się wyjaśnienie genezy i funkcji tej zasady. Pierwszą istotną próbę podjął w roku 1956 Stanisław Pietraszko. We wstępie do wydania *Sztuki rymotwórczej* pisał, że postulat bezimienności krytyki wynikał z samej istoty estetyki **klasycystycznej**, w której zasada typowości należała do **pryncypiów** podstawowych. Dla typowości zaś najgroźniejsze mogły być rysy indywidualne, na przykład krytykowanych postaci, jako przypadkowe i nietrwałe. [...]

W przekonaniu Stanisława Grzeszczuka to, że »satyry oświeceniowe były [...] skierowane nie przeciw konkretnym ludziom, lecz przeciw wadom«, wynika przede wszystkim z łagodnego, reformatorskiego nastawienia satyryków, którzy nie chcieli dążyć do zmiany stosunków społecznych. [...] Najpełniej problemem satyrycznej krytyki zajęła się Alina Aleksandrowicz. Bezimiennosc, obok stosunku do zagadnień politycznych, uznała za jeden z podstawowych elementów

w programie literackim obozu reform, który to program zdecydował o charakterze i funkcji oficjalnej satyry stanisławowskiej. [...]

Tak więc zasada bezimienności krytyki w satyrze oświeceniowej okazała się postulatem estetycznym doktryny klasycyzmu, lecz postulatem specyficznie polskim. Nie miał on bowiem wsparcia ani w antycznych poetykach klasycznych, ani w *L'art poétique* Boileau. Wprost przeciwnie: był wyraźnie opozycyjny wobec jednoznacznie sformułowanych tam zasad. Był też wyraźnie sprzeczny z praktyką satyryków (Horacy, Persjusz, Juwenalis, Boileau), uważanych w Polsce prawie bez zastrzeżeń za autorów wzorowych.

Źródło: Józef Tomasz Pokrzywniak, *Wstęp. O bezimienności satyrycznej krytyki*, [w:] Ignacy Krasicki, *Satyry i Listy*, Wrocław 1988, s. I.

Słownik

groteska

(wł. *grottesca*) – kategoria estetyczna oparta na połączeniu w obrębie jednego dzieła elementów sprzecznych, np. komizmu i tragizmu, i przejąskrawieniu elementów świata przedstawionego

karykatura

(wł. *caricatura*) – w literaturze i sztukach pięknych przedstawienie postaci lub obiektu w sposób zdeformowany przez pomniejszenie, powiększenie czy wykrzywienie; celem karykatury jest ośmieszenie

klasycyzm

(łac. *classicus* – należący do pierwszej, najlepszej klasy) postawa artystyczna wyrażająca się naśladowaniem pełnych proporcji i umiaru wzorów antycznych w sztuce; także nazwa prądu literackiego epoki oświecenia, wyróżnianego obok sentymentalizmu i rokoka

komedial

(gr. *kōmōidía*) – gatunek dramatu przedstawiający zdarzenia i postacie wywołujące śmiech; komedia często służy ośmieszeniu określonych osób, grup osób lub ich cech; dominuje w niej język potoczny, czasami nawet wulgarny, będący także źródłem śmieszności przedstawienia

perswazja

(łac. *persuasio*) - namawianie do czegoś lub odradzanie czegoś z przytoczeniem odpowiednich argumentów

pryncypium

(łac. *princeps* - władca, wódz) - najważniejsza zasada, wartość

szalbierz

(staropolskie: *szalić* - oszukiwać) - oszust, szachraj

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższą prezentacją. Nazwij wady Polaków doby oświecenia, które opisuje w swoich satyrach Ignacy Krasicki.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Polecenie 2

Podaj tytuły satyr, w których Krasicki wytyka wady, które wpływają na rozwój całego narodu. Uzasadnij swoje wybory.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

O jakich cnotach mówi Krasicki w satyrze *Świat zepsuty*? Zaznacz właściwe odpowiedzi.

Ćwiczenie 2

Wypisz dwa środki stylistyczne, którymi posługuje się Krasicki w satyrze *Świat zepsuty*, by pokazać szerzące się zepsucie moralne.

Ćwiczenie 3

W satyrze *Palinodia* Ignacy Krasicki używa eufemizmów. Podaj przykład tego środka w tej satyrze. Zacytuj odpowiedni fragment.

Ćwiczenie 4

Na podstawie fragmentów satyry *Żona modna* zbierz i zapisz argumenty do krytycznej oceny bohaterki. Zwróć uwagę, w jaki sposób odnosi się do męża i innych ludzi, jaki ma stosunek do pieniędzy oraz tradycji.

Ćwiczenie 5

Napisz, do jakich refleksji na temat wad Polaków skłania czytelnika zakończenie satyry *Pijaństwo*.

Słownik

asystent

tutaj w znaczeniu: dworzanin

autory na karty

odnosi się do zawodowego pisania

czeczuga

rodzaj szabli

dykjonarze

słownik, leksykon

fanty

cenne przedmioty, dobra, które daje się w zastaw

galantom

(fr. *galant homme*) – człowiek pozornie uczciwy, o cechach dworskich

intrata

zysk, korzyść, przychód

koncept z kalendarza

odnosi się to funkcji kalendarza w dobie oświecenia, nie tylko przedstawiał datę, ale także prognozował np. wydarzenia, stan zdrowia, pogodę

kornet

wysoki czepiec kobiecy, kobiece nakrycie głowy

krotofila

rozrywka, uciecha

lamus

tutaj w znaczeniu: budynek, pomieszczenie w funkcji skarbcza lub spiżarni

lichwa

nieuczciwa pożyczka, na wysoki procent

liczman

żeton zastępujący pieniądze w grze karcianej

łokcie

dawna miara długości, *kramarze na łokcie* – tutaj w znaczeniu liczenia zysku bez uwagi na jakość

Machijawelów

od nazwiska: Niccolo Machiavelli; postawa charakteryzująca się cynizmem i brakiem skrupułów w dążeniu do celu

nietuczne

niesycące, nietuczające

plenipotent

pełnomocnik

podściwy

inaczej: pocziwy

pozłota

warstwa pozłacana

snadno

inaczej: łatwo

wszeteczny

nieprzyzwoity, rozpustny

szeląg

srebrna moneta o wartości 1/3 miedzianego grosza

tłuszcz

zgraja, motłoch

Audiobook

Polecenie 1

Po zapoznaniu się z treścią audiobooka wyjaśnij, na czym polega strategia dydaktyczna satyr Krasickiego.

Źródło: Englishsquare Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

” Józef Tomasz Pokrzywniak

Wstęp

Strategia dydaktyzmu.

Ogólnikowość praktycznych zaleceń i moralnych wskazań nie jest skutkiem braku pozytywnego programu, czy braku odwagi, czy też, tym bardziej, jakichś klasowych ograniczeń. Wynika natomiast z głębokiej mądrości, i – co się z tym ściśle wiąże – z konsekwentnej strategii dydaktycznej satyr Krasickiego. Polega ona przede wszystkim na odwoływaniu się do szlacheckich norm moralnych, do szlacheckich, praktycznych zasad życiowych i na wskazywaniu, że te normy łamią przede wszystkim możni. Marnotrawstwo było zapewne wadą szlachty. Bohaterów satyry pod tym tytułem nie można jednak uznać za typowych reprezentantów stanu. Wojciech, zanim zbankrutował, »jeździł w karecie«, był wielmożnym panem, »szampańskim, węgierskim pyszne stoły krasił« (w. 17) [...]. Zbytek zgubił nielicznych spośród braci szlacheckiej, i to w jakiejś mierze wysferzonych, wyrastających ponad przeciętność. Odeszła od tradycyjnych wartości, uległa pokusom nowoczesności żona modna i zrujnowała poczciwego szlachcica, który poniewczasie żałuje zawartego dla korzystnej intercyzy małżeństwa. Również w satyrze *Oszczędność* wzorem pozytywnym nie jest pan

*wspaniałym tytułem dumnie najeżony,
Albo jaśnie wielmożny, albo oświecony.*

(w. 3-4)

lecz skromny szlachcic w czarnym - nie strojnym! - żupanie i w bekieszce wytartej, który się zna na szelągach i zgromadził niezłą fortunę na prowizjach od pożyczek. [...] Udzieliwszy jeszcze kilku takich rad, zachęcających do oszczędności i ciułania, lecz nie do sknerstwa. przestrzegających przed licznymi drobnymi wydatkami, które niepostrzeżenie opróżniają szkatułę. kończy Krasicki zaleceniem znamienne:

Niechaj się każdy zbytków niepotrzebnych strzeże:

Nie szpeci wstrzemięźliwość i proste odzieże.

Lepszy szeląg z intraty, chociaż jest miedziany.

Niż pieniądz złotostemplny, ale pożyczany.

(w. 137-140)

Znamiennym dlatego, że »szeląg z intraty« był najczęstszym źródłem przeciętnej, szlacheckiej egzystencji. Końcowy fragment obszernej tyrady przeciwko pijaństwu odwołuje się do podobnego ideału umiarkowanej, spokojnej, zasobnej, lecz nie zbytkownej szlacheckiej egzystencji, tak charakteryzując zwolenników trzeźwości:

Zdrowie czerstwe, myśl u nich wesola i wolna.

Moc i rażność niezwykła do pracy zdolna.

Majątność w dobrym stanie, gospodarstwo rządne.

Dostatek na wydatki potrzebne, rozsądne.

(w. 93-96)

Ten ostatni argument wydaje się ważniejszy, bo bliższy szlachcie niż poprzednie, mówiące o ukracaniu życia, o zezwierzęceniu pijaka, o przytępianiu rozumu nadużywaniem trunków. [...] Umiar stanowi też nadrzędną ideę satyry *Przestroga młodemu*, ze względu na swój charakter wyjątkowo obfitej w rady i zalecenia. Ich adresat, Jan, ma być przede wszystkim ostrożny, ma trzymać się średniej drogi, nie powinien ani zbyt ufać, ani nie dowierzać, ma czcić wdzięki kobiet z daleka. lecz nie ma być odludkiem, ma być »raczej cnotliwym nieukiem niż mądrym, a bezbożnym« (w. 140-141). Ma kierować się taką mądrością. »co do cnoty zaprawia« i łączy się z »podściwym staropolskim gminem« (w. 150, 153). Oczywiście z gminem szlacheckim. Nie mamy i tu wątpliwości, że taki zespół wskazań życiowych mógł być w całej rozciągłości akceptowany przez większość prowincjonalnej szlachty. Ba, możemy sądzić, że przeciętny szlachcic swemu wchodzącemu w dorosłe życie synowi takich właśnie rad mógł udzielać, że mógł go - jak Krasicki - przestrzegać przed modną rozpustą, która z dwudziestoletniego Tomasza uczyniła starca i wtrąciła go w nędzę: że mógł go przestrzegać przed dumną a powierzchowną bezbożnością i przed niebezpiecznymi prawodawcami »bezbożnych maksym«, tworzącymi »mądrość nieprawą«. Do tradycyjnej, wiejskiej prostoty odwołuje się autor w *Życiu dworskim*. [...] ale przecież w dziejach polskiej literatury takich pochwał wsi i takiej niechęci do dworu, manifestowanych także decyzjami życiowymi, znaleźć można bardzo wiele - od Reja i Kochanowskiego poczynając. Dworek szlachecki był - czy mógł być - miejscem kultywowania staropolskich cnót, dwór pański bywał ich zaprzeczeniem. Potwierdza takie widzenie sprawy satyra *Pan niewart służbi* [...]. Krasicki nie poucza jak książę i biskup; Krasicki świadomie i konsekwentnie używa czasowników w 1 osobie liczby mnogiej: pisze »my«, lub apeluje do rozsądku czytelników,

używając znamiennego i charakterystycznego zwrotu »bracia«; lub też, jak w *Życiu dworskim*, nazywa siebie »wieśniakiem«, co nigdy nie miał z dworem do czynienia i co ze szlacheckiej, gminnej perspektywy patrzy na wielkopańską obłudę. Wszystko to ma prowadzić do utożsamienia z autorem najliczniejszego grona czytelników: jest przejawem akceptacji ich najtrwalej zakodowanego systemu wyobrażeń i wartości. Do przytoczonego przed chwilą wizerunku zacnego bytowania wśród swoich można znaleźć w naszej literaturze wiele analogii. [...] Krasicki - jak wiemy - nie pouczał z wysokości swego biskupiego urzędu i z perspektywy swej książęcej, warmińskiej rezydencji. Dyskretnie moralizował, przyjmując jak brat szlachcic system norm w tym stanie zakorzenionych. Pozwoliło mu to odbiorców nie drażnić, lecz ich mądrą taktyką pozyskiwać. [...]

Źródło: Józef Tomasz Pokrzywniak, *Wstęp*, [w:] Ignacy Krasicki, *Satyry i Listy*, Wrocław 1988, s. XXVIII.

Polecenie 2

Podaj zabiegi językowe, które pozwoliły Ignacemu Krasickiemu zyskać przychyłność czytelników, chociaż wytykał ich wady.

Dla nauczyciela

Autor: Maria Gniłka-Somerlik

Przedmiot: Język polski

Temat: Obraz Polaków w wybranych satyrach Ignacego Krasickiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry, *Balladyny* Juliusza Słowackiego;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły *nie* oraz partykuły *-bym*, *-byś*, *-by* z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń *-ji*, *-ii*, *-i*; zapisu przedrostków

roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, e) oraz połączeń om, on, em, en; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

Lektura obowiązkowa

17) Ignacy Krasicki, *Hymn do miłości ojczyzny*, wybrane satyry;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- definiuje gatunek satyry;
- nazywa wady i cnoty opisane w satyrach przez Ignacego Krasickiego;
- wskazuje środki stylistyczne, których użył w satyrach Ignacy Krasicki do podkreślenia obrazu Polaka doby oświecenia;
- wyjaśnia, na czym polega strategia dydaktyczna Ignacego Krasickiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- drama;
- z użyciem e-podręcznika.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją

Na dwa tygodnie przed lekcją nauczyciel poleca uczniom, by przygotowali inscenizację do wybranej satyry Ignacego Krasickiego:

Żona modna

Życie dworskie

Gracz

Marnotrawstwo

Propozycja realizacji

Uczniowie dzielą się na 4 grupy, przygotowują scenariusz inscenizacji, rekwizyty, dekoracje i uczą się ról. Ważne, by nauczyciel przekazał uczniom wskazówki dotyczące uwydatnienia w inscenizacji wad i cnót Polaków doby oświecenia. Inszenizacje powinny być krótkie, uczniowie mogą odegrać pantomimę lub scenkę dramową.

Faza wprowadzająca

Faza wprowadzająca zaczyna się od inscenizacji przygotowanych przez uczniów. W trakcie występów pozostali uczniowie wypisują wady, jakie piętnuje prezentowana satyra. Oceniają jak zostały one przez „aktorów” pokazane.

Faza realizacyjna

Uczniowie omawiają odegrane scenki i tworzą roboczą definicję satyry. Następnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Dyskutują na temat głównych celów tworzenia satyr, zwłaszcza w epoce oświecenia.

Praca z multimedium.

Uczniowie zapoznają się z prezentacją multimedialną i wykonują polecenia i ćwiczenia dotyczące wybranych satyr. W następnym kroku zapoznają się z audiobookiem, który jest propozycją odczytania satyr ale także próbą zdefiniowania strategii dydaktycznej Ignacego Krasickiego. Następnie wykonują polecenia przyporządkowane do tego medium.

Faza podsumowująca

Pod koniec lekcji nauczyciel proponuje uczniom napisanie krótkiej rymowanej satyry przedstawiającej obraz współczesnego Polaka, który odziedziczył cechy po przodkach z epoki oświecenia. Następnie uczniowie prezentują rezultaty swojej pracy twórczej.

Materiały dodatkowe:

- Roman Doktor, *Krasicki nasz powszedni*, Lublin 2011.
- *Poezja polskiego oświecenia*, oprac. Jan Kott, Warszawa 1956.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Prezentacja multimedialna” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.